

RIIGIKOGU

IV koosseis.

VII istungjärk.

160. koosolek.

2. juulil 1931.

Sisu:

1. Eesti ja Läti vahelise ajutise majanduselepingu lisakokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.
2. R. Kuris'e küsimine Vabariigi Valitsusele popsimaade vahakordade lahendamise kiirendamiseks.
3. Vabariigi Valitsuse vastamine J. Saare küsimisele maal asuvate kinnisvarade maksustamise asjus.
4. Vabariigi Valitsuse vastamine R. Kuris'e küsimisele karjamajandusesaaduste eest põllumeestele õiglaste hindade kindlustamise asjas.
5. Vabariigi Valitsuse vastamine J. Saare küsimisele põllutööliste palgaraamatute pidamise asjas ja Vabariigi Valitsuse seisukoha kohta J. Saare ja J. Fuks'i poolt esitatud põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse kaotamise seaduse suhtes.
6. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele sotsialistliku propaganda ja usuvastase kihutusetöö kohta koolides.
7. Endise Eestimaa Mõisnikkude Maa-krediitseltsi põhikirja uuendamise korra seadus — I lugemisel.
8. Koosoleku lõpetamine kvoorumi puudumisel.

Koosoleku avab teine abiesimees **R. Penno** kell 11.40 min.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

1. Eesti ja Läti vahelise ajutise majanduselepingu lisakokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Jaanis**.

Seaduseelnõu võetakse vastu ühes redaktsiooniliste parandustega paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

Aruandja **J. Jaanis**: Kuna see seaduseelnõu on redaktsiooni komisjoni poolt läbi vaadatud, teen ettepaneku, ta vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Ettepanek võetakse vastu.

2. R. Kuris'e küsimine Vabariigi Valitsusele popsimaade vahakordade lahendamise kiirendamiseks.

R. Kuris (loeb): 1. Kas Vabariigi Valitsusel on teada, et tuhanded väikemaapidajad, kellele Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduses ettenähtud korras on õigus maasaamiseks kindlaks tehtud, juba pikemat aega ootavad valitsuselt samme maade kiiremaks eraldamiseks ja kinnistamiseks?

2. Mis mõtleb Vabariigi Valitsus ja Põllutööminister ette võtta p. 1. tähendatud vahakordade kiiremaks lahendamiseks?

3. Millal või mis aja jooksul kavatakse p. 1. nimetatud vahakordade lahendamist lõpule viia?

3. Vabariigi Valitsuse vastamine J. Saare küsimisele maal asuvate kinnisvarade maksustamise asjus.

Juhataja: Sõnasoovijaid ei ole.

4. Vabariigi Valitsuse vastamine R. Kuris'e küsimisele karjamajandusesaaduste eest põllumeestele õiglaste hindade kindlustamise asjas.

Põllutööminister **A. Jürman**: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Selles küsimises pööratakse Vabariigi Valitsuse poole järgmise küsimisega, nimelt: kas minu ja rühmakaaslaste poolt esitatud karjakasvatuse edendamise ja võihindade kindlustamise fondi seaduseelnõu kohta on Põllutööminister ja Vabariigi Valitsus seisukoha võtnud j.n.e. Enne kui vastata sellele küsimisele, ma tahaksin lühidalt ette kanda, milles see seaduseelnõu seisab, et Riigikogu liikmetele küsimus selgem oleks. Nimelt on rkl-te Loo-salu', Lauri ja Kuris'e poolt sarnane seaduseelnõu esitatud Riigikogule, kus nähakse ette, et tuleks asutada eriline fond, millest saaksid kindlustatud võihinnad. Selle fondi moodustaksid teravilja- ja jahutollidena sissetulevad summad, teiseks 1931./32.—1936./37. a. eelarvetes kuni 10 senti eelmisel aastal eksporteeritud võikilogrammi kohta, siis piimasaaduste väljaveo erimaksu osa, mis kontrollimise kuludest üle jääb. Seaduses on ette nähtud sarnane fond. Kui vaataksime, kui suur oleks meil selle vastava seaduse

järgi fond, milleks ta välja kujuneks, siis näeme, et meil teravilja- ja jahutollidest sissetulevad summad on arvestatud käesoleval eelarve-aastal riigi eelarves 1.600.000 krooni peale.

Edasi, teise punkti all, kui võtaksime kümme senti iga väljaveetava võkilogrammi pealt, siis on 1930./31. eelarve-aastal välja veetud 13.797.200 kg, seega teeks välja see summa 1.379.720 krooni. (V a h e l h ü ü e.) Mis see tähendab siis? (V a h e l h ü ü e.) Kas Teie sellega tahate öelda, et see seadus nüüd ei kõlba enam? (V a h e l h ü ü e.) Kui Teie ütlete, et enam ei kõlba, siis on asi korras.

Kolmanda punkti all võib sissetulekut loota 86.000 krooni, sellega oleks fondi suurus 3.066.000 krooni. Nüüd edasi, kui puudutada seda küsimust, kas riigikassa saab neid summasid ära anda... (V a h e l h ü ü e.) See tuleb kõik riigikassa arvele. (V a h e l h ü ü e.) See on seaduseelnõu, mis asunikude ja riigirentnikkude rühma poolt esitatud.

Nüüd vaatame otstarvet: tahetakse fondiga stabiliseerida võihindu. Vaatame, kuidas võihinnad on liikunud. 1929. aasta noteerimise järgi oli meil võihinnaks keskmiselt 270 senti kg. (V a h e l h ü ü e.)

J u h a t a j a : Palun rahu!

Põllutööminister A. J ü r m a n : Tähendab, 270 senti kg. 1930. aastal oli võihinnaks keskmiselt 210 kg ja käesoleva aasta esimese poole jooksul oli keskmine võihind 178 senti kg. Nüüd teeme sellest järelduse. Kui meie võtaksime käesoleval aastal 1929. aasta võihinnad, siis oleks pidanud juurde maksma põllupidajatele keskmiselt 92 senti kg pealt. Kui meie oleksime tahtnud alles hoida 1930. aasta võihindu käesoleval aastal, siis oleks pidanud iga võkilogrammi pealt juurde maksma 32 senti. Nüüd kui vaatame, et 1931./32. aastal on meil võid välja veetud ümmarguselt 15 miljonit kg, see teeks välja, kui meie oleksime tahtnud alles hoida 1928./29. aasta hindu, juurdemaksu 13.800.000 krooni, see on 1.380.000.000 senti. Kui meie oleksime tahtnud alles hoida 1930. aasta hinnad nende ettepanekute kohaselt, siis oleks pidanud juurde maksma 4.800.000 krooni. Nüüd nende oma ettepanek on, moodustada fond, mis seisaks koos ümmarguselt 3 miljonist kroonist. Sellest tahavad 10% maha võtta, nii et jääks 2.700.000. Tähendab selle 2.700.000 krooniga tahetakse alles hoida võihindu, kus langus nõudis 13.800.000 krooni, või kui meie 1929. aastaga ei tahtnud päästa, vaid 1930. aastaga võihindu alles hoida, siis oli tarvis 4.800.000. Tähendab, nemad oma ettepanekuga ei suut-

nud kindlustada 50%-gi võihindu. (V a h e l h ü ü e.)

J u h a t a j a : Palun rahu!

Põllutööminister A. J ü r m a n : Sellest selgub, et seaduse esitajad ei suuda selle fondiga võihindu kindlustada. Kui vaatame riigikassa seisukohast, siis niisugune asi lööks riigikassale augu sisse umbes 3 miljoni krooni suuruses. Kui küsida nüüd samalt rühmalt, kas ta võtaks vastutuse enda peale või suudaks veel riigi eelarvet tasakaalus kokku seada, kui riigi eelarve kogusummat vähendaks väljaminekute suurendamisega ja sissetulekute vähendamisega, kas siis seesama rühm oleks nõus andma Majanduseministri? Riigikassa seisukohalt on see seaduseelnõu teostamata, ja sellepärast on Vabariigi Valitsuse seisukoht selle kohta eitav. (V a h e l h ü ü e.)

5. Vabariigi Valitsuse vastamine J. Saare küsimisele põllutöölise palgaraamatute pidamise asjas ja Vabariigi Valitsuse seisukoha kohta J. Saare ja J. Fuksi poolt esitatud põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse kaotamise seaduse suhtes.

J u h a t a j a : Sõnasooivajaid ei ole.

6. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele sotsialistliku propaganda ja usuvastase kihutusetöö kohta koolides.

Th. Tallmeister : Arupärijate nimel on mul au järgmist deklareerida: Käesolev arupärimine, mis juba üle kuu aja seisnud Riigikogu päevakorras, on täiel määral oma otstarbe täitnud. Avalik arvamine on sotsialistliku propaganda ja usuvastase kihutusetöö õppiva noorsoo keskel teravalt hukka mõistnud. Ajakirjanduse mõõduandev osa on enese arupärijatega solidaarseks tunnistanud. Muu seas minule kättesaadetud tänases „Virulase“ numbris teatavad Rakvere seminari lõpetajad, et ka selles õppeasutuses sotsialistlik kihutusetöö kõvasti on õitsenud. Vabariigi Valitsus on avalikult seletanud, et koolitöö seisma peab riiklikul alusel ja et sellest kõrvalekaldumise vastu kindla käega välja astutakse. Kohtu- ja siseminister on viimasel ajal vahi alla võtnud rea inimesi, kes aktiivselt on tegeksenud noorsotsialistide programmi järel. Möödunud pühapäeval on kõike seda omalt poolt illustreerinud noorsotsialistide miiting Haapsalus, kus mõned sotsialistlikud kooliõpetajad ühes õppiva noorsooga vastavates mundrites meie rahva

hingest väljakasvanud viisidel lorilaule on laulnud ja meie riiklikke aateid on mõnitanud. Kui kõige selle juures härra Hariduse- ja sotsiaalminister ja mõned sotsialistide hulka ja põllumeeste kogudesse kuuluvad kõnelejad parteipoliitilistel kaalutlustel ja praeguse koalitsiooni edasipüsivuse huvides on näo teinud, nagu ei teaks nemad sotsialistlikust kihutusetööst koolides mitte kui midagi, siis ei ole arupärijatel säärases olukorras enam mingit põhjust sellega tõsisemalt arvestada ja läbirääkimisi jätkata, vaid soovivad otsekohe asuda ülemineku-vormelite hääletamisele.

Mina teen omalt poolt ettepaneku, see ülemineku-vormel vastu võtta, mille juba ühel eelmisel koosolekul ette kandsin.

J u h a t a j a: Sõna on rkl. Johanson'il. Ma tähendan lugupeetud Riigikogu liikmetele, et kui rkl. Johanson peaks üle veerandtunni kõnelema, siis kõneleb tema rkl. Schütz'i kõneaja arvel.

L. J o h a n s o n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Tallmeister on siin oma arupärimisele kokkuvõtte teinud ja selles kokkuvõttes katsunud näidata, nagu oleks arupärimine tagajärgi andnud. Selle järelduse teeb ta üksikutest ajalehtedest, ja nähtavasti ka nendest kõnedest, mida ta ise ja mõned ta kaaslased on pidanud. Kuid siiski, kui meie sisuliku arutamise juurde läheme, peab tunnustama, et see arupärimine on olnud tühja tuule tallamine, on sisuta olnud ja ei ole mingeid tagajärgi andnud. Selle juures on aga härra Tallmeister püstitanud meie koolile uued ülesanded, mille vastu tuleb siit kõnetoolilt vaielda. Härra Tallmeister ütles, et kooli siht peab olema kasvatada kodanlasi. See peab tähendama, et kool peab muutuma klassikooliks ja peab taotlema neid sihte, mida senini ei ole kuskil kasvatusest tunnustatud. Härra Tallmeister ütleb, et kooliõpetaja ei tohi olla sotsialist, kuigi sotsialistide seast on väga palju silmapaistvaid kasvatusetegelasi tulnud meil ja veel rohkem igas teises riigis.

Kui kõrvuti seame härra Tallmeisteri üteldud, et sotsialistid ei tohi kooliõpetajad olla ja missugune siht peab koolil olema, siis näeme, missugusel seisukohal asub härra Tallmeister.

Koolilt nõuame meie, et ta peab kasvatama sotsiaalseid inimesi, aga mitte kodanlisi. Kui võtta arvesse, mida härra Tallmeister ütleb, siis ei ole härra Tallmeisteri koht koolis, vaid õige on, kui ta sealt on eemaldatud. Siin on ette heidetud, et noorte seas on tehtud usuvastast propagandat. Nähtavasti on sealt leerist, kuhu kuulub härra Tallmeister, mingi

uus tuulepöörang üle käinud. Härra Annusson, nende lipukandja, on läinud üle teise leeri, kuigi tema ajal sõiditi usuõpetuse vastu. (V a h e l h ü ü d e d.) Aga mulle näib, et härra Tallmeisteri meele muutus, kui ta tahab endise hariduseministri härra Annusson'i praegustes jälgedes käia, ei ole mitte tõsine. Seda tõendab ka praegune tööerakondlik ajakirjandus, mis välja antakse selle Riigikogu liikme kuludega, kes härra Tallmeisteri kõrval istub ja kes üks tööerakonna ideoloogidest on.

See näitab, et kust see arupärimine usuvastase kihutusetöö vastu sihitud on, sealt poolt seda kihutusetööd jätkatakse ja siiski kurjustatakse sotsialistide vastu. Oli hiljuti Viljandis laulupäev, mil puhul olid koos tuhanded inimesed, ka noorsugu, ja sellel laulupäeval pidas peokõne rkl. Lattik. See laulupäev algas pasunakoori mänguga tornist, ja sel laulupäeval lauldi, kui mitte otsekohe koraalisuliselt, kuid siiski vaimulikke laule. Ja samal ajal, kui härra Lattik kõnet pidas, samal ajal laotati noorsoo keskel tuhanded eksemplarid laiali ajakirjandust, mis sisaldas mõnitamist usu kohta. Kuigi selle stiil nii lopsakas, et ma seda ette kanda ei tohiks, aga ma teen seda siiski, kuna seda õpilastele kätte anti tuhanded eksemplarid. (V a h e l h ü ü e.) Laotaja oli ajakirjanduse talitus. Ajakirjanduse väljaandja „Sakala“ kirjastusühisus. Siin on toodud terve rida „pühapilte“. Siin härra Tallmeister juhhib tähelepanu Haapsalu laulude peale. Aga mis on siis Viljandi ja Haapsalu lauludel vahet? Õieti mulle näib, mis „Sakala“ „Pühapäevast“ toodud, see on Uus ja Vana Testament, tööerakonna vana ja uus usutunnistus, ja seda peab niisugusena võtma. Siin on pilt toodud, kust see ei ole. Ma arvan, et mul ei maksaks, aga ma siiski loen selle laulu ette: „Esimese laulu, mis üldse maa pääl lauldud, laulis Aadam pääle patulangemist paradiisiaias Eevale: „Nüüd olen mina nõhja leidnud, kus oma ankrut kinnitan.“ Kas see on mõnitamine? Ei, see on rüvetamine ja sama ringkonna poolt, kust tuleb arupärimine, et noorsugu ei austa usutundeid!

Edasi, „Kain laulis esimese sõjalaulu, kui ta Aabeli maha löi: „Oh võitlejad, et käige pääle“, kuna Aabel vastas korraliga: „Küll minu surm võib ligi olla.“ Minu härrad, kas see on koraali mõnitamine, või ei? Kas see on besboshnikute talituseviis, või ei? Kui teie usutunnete mõnitajatest kõnelete, siis vaadake, härra Tallmeister, sellele kohale, mis praegu Teie kõrval tühi on. Mina asun seisukohal, et ei tule teiste usutundeid ja isamaatundeid mõnitada. Inimese hingeelu

on keeruline, ja ei ole õige selle kallal sorida. Tühi mõnitamine on häbistav nähtus, on häbistav ka siis, kui see tuleb tööerakonna poolt. Peale selle kirjutab „Pühapäev“: „Noa luuletas veepuutuse ajal esimese rahvalaulu: „Siidilipp ja hõbepurjed“, ja pääle õnnelikku maandumist ja liigujoomist laulis Noa soolot: „Trink, trink, Brüderlein, trink“, ning tantsis ühtlasi balletti. „Mine üles mägedele“, laulis esimest korda Mooses, kui ta Siinai mäele läks käsulaudu raiuma. See on Vanast Testamendist. Ka Uue Testamendi kohta on härra Tallmeisteri uued vaated avaldamist leidnud. Nii on lugeda: „Kui Juudas Jeesuse Keetsemani aias suudlusega ära andis, laulis ta: „Musu ei ole patt“. Kõike siit ma ei hakka ette kandma, mulle näib, et seda „Musu ei ole patt...“ tuleb võtta sümboolselt. Ja see musu, mis härra Tallmeister on ristiusule andnud, see käib ka selle musu hinnangu alla. Arupärimise esitajad mõtlevad, et see musu, mis nad annavad, ei ole patt. Sellega aga ei ole kellelegi tehtud head, ei kirikule ega teistele. Ma olen seda seepärast ette kandnud, et härra Raudkepp, kes kahtlemata moraalist lugu peab, ka arupäriajad on toetanud. Aga härra Raudkepale nähtavasti see, mis „Pühapäevas“ avaldatud, ei meeldinud, ja sellepärast ta loobus siin istumisest ja lahkus. Kui teie tulete kivi viskama teiste voolude peale, siis kõigepealt vaadake, kas teie ise ei ole selle juures klaaskupli all, ja kas kivi ei satu teie eneste peale. Ärge kujutage ette siin, kui teie selle arupärimise olete esitanud, nagu teie oleksite uued ristisõjajuhid. Kaugeltki mitte seda. Seda oreoli teie pea ümber keegi seltskonnas ei pane, kuigi parteipoliitilistel põhjustel ühed või teised ajalehed on katsunud seda tühja kotti, seda arupärimist siin püsti ajada.

Kui meie aga kõike seda kuuleme, mis siin ette toodi, mis siin ette toodud tõsise küsimuse juures, siis peame ütlema, et kahju on isegi Pühavaimu kogudusest. Aga Pühavaimu koguduses eneses on käärimine olemas, ja võib-olla aastate jooksul selgub seal ka midagi välja.

Siis kõneldakse veel, et noorsotsialistid ei olevat küllalt isamaalased. Aga kas see, kui tunnustate ennast isamaalasteks, veel ütleb, et teie isamaalased olete. See, kui teie ütlete ennast selle või teise olevat, ei tee teid selleks, seda saab tegeda läbi. „Patareis“ on väga palju kambreid, mis on täidetud nendega, keda on kvalifitseeritud kui isamaa äraandjaid ja riigivaenulikke olluseid, aga meie teame, et seal on ka „saksstetoad“ ja need on ka tulvil täis tuliseid isamaalasi, need võivad seal praegu laulda isamaalaulu, ja neid seltskonnas hinnatakse kui isamaalasi. Ja kui nad sealt välja tulevad, siis liiguvad

nad seltskonnas ringi, ja teie võtate neil käealt kinni. Nii et see, kui öeldakse, ma laulan isamaalaulu, ma olen isamaalane, see ei tee veel isamaalaseks. Ja selle tunnusmärgiks on, et väga paljud isamaalased on käe sirutanud lubamatult välja isamaa hüvede järele. Ja siin on seda juba toonitatud küllalt ja korduvalt, et kui teie tahate isamaatunnet kasvatada, siis lubage ka teistele seda, mille pärast teie suurel määral isamaalased olete. Teie olete isamaalased ainult sellepärast, et isamaa annab teile kaetud laua. Mis sellest järeldada tuleb? Tuleb ka teistes kodumaatunnet selle läbi edendada ja süvendada, et sotsiaalseid olusid parandades nende keskele ka tõesti kodumaatunne võiks tekkida. Aga talitatakse harilikult selle vastu. Niisuguste arupärimistega, nagu käesolev, öelgu teid toetav ajakirjandus mis tahes, ei kaitse teie usku, usutunnet, isamaad, vaid näidatakse oma kahekeelsust, näidatakse ainult seda, mis meile juba Uuest Testamendist teada Juudase loost.

J u h a t a j a: Avaldan ülemineku-vormelid. Rkl. Tallmeistrilt on järgmine motiveeritud ülemineku-vormel:

„Ära kuulates Vabariigi Valitsuse vastuse arupärimisele sotsialistliku propaganda ja usuvastase kihutusetöö kohta koolides, mõistab Riigikogu hukka igasugused katsed kanda õppiva noorsoo keskele erakondlikku politikat ja usuvaenulikku kihutusetööd, leiab, et kasvatusetöö peab arenema isamaalik-rahvuslikus vaimus, ja läheb päevakorras edasi.“

Teine motiveeritud ülemineku-vormel on rkl. J. Järvelt:

„Ära kuulates läbirääkimisi rõhutab Riigikogu, et kooli kasvatus sihtide määramisel ja teostamisel tuleb arvestada rahvahääletusel usuõpetuse kohta avaldatud rahva tahetega, ja läheb päevakorras edasi.“

Kolmas ülemineku-vormel on rkl. Voiman'ilt, see on lihtülemineku-vormel.

H. K u k k e (häälet. motiiv.): Rahvaerakonna rühma nimel pean märkima, et meie ei pea põhjendatuks motiveeritud ülemineku-vormeli poolt hääletada.

Käesoleva arupärimise puhul ei ole näidatud, et meie koolidesse oleks sattunud erakondlik kihutusetöö ja muu seas ka usuvastane propaganda.

Meie hääletame lihtülemineku-vormeli poolt selle kindla teadmisega, et Vabariigi Valitsus on täiel määral valvel selle eest, et kasvatusetöö meie Eesti koolides areneb pedagoogilisel, parteiliselt erapooletul alusel. Samuti et usuõpetus meie koolides

on rajatud niisugusele alusele, nagu rahvas seda ise on soovinud omalajal rahvahääletamise kaudu. Seda enam leiame põhjendatud olevat lihtülemineku-vormeli poolt hääletada, et Vabariigi Valitsus ise on siin deklareerinud, et ta kindlalt seisab valvel nende seisukohtade eest.

A. Tupits (häälet. motiiv.): Põllumeeste kogude rühma nimel on mul järgmist teatada hääletamismotiividena: Põllumeeste kogude rühm on ikka asunud ja asub ka praegugi sel seisukohal, et koolides ei tohi poliitilist kihutusetööd teha ühegi erakonna kasuks. Et see ka praeguse valitsuse seisukoht on, seda on siit Riigikogu kõnetoolilt deklareerinud niihästi hariduseminister Piiskar kui ka Riigivanema asetäitja Tõnisson. Selle juures anti valitsuse nimel kindlustus, et kui peaks kusagil koolis nähtavale tulema poliitilise kihutusetöö katse, siis võtab valitsus kohe kõik tarvilikud vastuabinõud tarvitusele. Nii on selleks kõik kindlustused olemas, et meie kooli politikasse ei kista, ja meie võime sellepärast rahuliku südamega lihtülemineku-vormeli poolt hääletada.

Edasi, mis puutub usuõpetusesse ja isamaaliku kasvatusesse, siis on põllumeeste kogude rühm alati seda enesest mõistetavaks pidanud, et meie koolinoorsoo kasvatamine peab sündima isamaalikus vaimus, ja et usuõpetus peab koolile kohuslik olema, ning et selle vastu ei tohi koolis kihutusetööd teha. Kuid praegused arupärijad on just ise selles asjas seni risti vastupidistel seisukohtadel asunud. Ei kellegi muu, kui tööerakonna nõudel ja eestvõttel heideti omalajal usuõpetus koolidest välja ja meil on tulnud sellenärvast tööerakonnaga aastate jooksul väga palju lahinguid lüüa. Ja mis moodi tööerakond isamaaliku kasvatusesse on suhtunud, seda teame ka ülihästi.

Kui nüüd tööerakond tuleb siit Riigikogu kõnetoolist soovutama usuõpetuse kaitsmist ja isamaalikkust, siis ei saa keegi seda nende esinemist tõsiselt võtta. Selle asemel, et teiste rühmade juures misjonitööd teha, teeks härra Tallmeister targemini, kui ta katsuks tööerakonda veendumisele viia, et usuõpetus on koolis ikkagi üks tarvilik asi.

Th. Tallmeisteri motiveeritud ülemineku-vormel lükatakse tagasi 43 häälega 18 hääle pooltolemisel.

J. Järve motiveeritud ülemineku-vormel lükatakse tagasi.

Lihtülemineku-vormel võetakse vastu.

7. Endise Eestimaa Mõisnikkude Maa-krediitseltsi põhikirja uuendamise korra seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Leps'i puudumisel aruandja ülesannetes komisjoni abiesimees J. Klesment.

Juhataja: Järjekorras on sõna rkl. Kalbus'el. Kui rkl. Kalbus peaks kauem kõnelema kui veerandtundi, siis tarvitab tema rkl. Tallmeisteri kõneaeaga.

T. Kalbus: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma peatuksin mõne küsimuse juures, mida Riigivanem eelmisel koosolekul puudutas. Riigivanem asub seisukohale, et kuigi mõisnikkude krediitseltside põhikirjad on lex specialis, siiski võib Vabariigi Valitsusele õiguse anda neid muuta. Ja oma seisukohtade põhjenduseks tõi ta järgmist ette, nagu stenogrammidest näha on: „Kui aga võtame krediitseaduse, siis seal on §§ 76, 78, kus on otsekohe öeldud, et teatud tingimustel antakse õigus rahaministrile määrusi põhikirja sisse võtta, kui seltsi organid või ministrid leiavad selle tarviliku olema. Meie näeme, et Vene seadus andis valitsevale võimule õiguse põhikirja muuta elu tarviduste järele.“

Teiste sõnadega — Riigivanem põhjendas oma seisukohta Vene Krediitseaduse vastavate paragrahvidega, aga härra Riigivanem jättis tasa ja targu ütlemata, et see õigus, mis Vene Krediitseadus annab rahaministrile, käib ainult nende põhikirjade kohta, mis on Krediitseaduse § 2 üles loetud, see tähendab, nende põhikirjade kohta, mida kinnitab rahaminister ise. Krediitseaduses ei ole ühtki määrust, samuti ka teistes seadustes, et rahaministril oleks õigus muuta põhikirja määrusi, mis kinnitatud kõrgema võimu poolt seaduseandlikus korras, või ka neid põhikirju, mis kinnitatud peale 1906. aastat Vene riigiduma poolt. Meie näeme, et olulisemast küsimusest läks Riigivanem vaikides mööda, ja sellepärast arvan mina, et on täiesti õige Riigivanema ütetus, et meil seletatakse ja keerutatakse nii, kuidas see antud korral kasulik on.

Ma juba tähendasin ühel eelmisel koosolekul, et Eestimaa mõisnikkude krediitseltsi põhikiri on kinnitatud keisri poolt 1898. a., igal juhtumisel enne 1906. aastat. Sel ajal läks seaduseandlik võim Vene riigiduma kätte, ja sellepärast on kõik Vene kohtukommentaaris asunud vana praksise seisukohale, et keisri poolt kinnitatud põhikirjad enne 1906. aastat on lex specialis, teiste sõnadega vormiline seadus. (V a h e l h ü ü e.) Pärast 1906. aastat läks see seaduseandlik võim Vene riigiduma kätte ja seda võis muuta Vene

riigiduuma. See seisukoht on avaldatud 10. köites § 2.200 seletustes lehekülg 1.904 ja 1.905, ja sealt võib seda revideerida, on see õige või mitte.

Ka Eesti seaduseandlus on asunud sellele seisukohale, et need põhikirjad on seaduseandlikus korras maksma pandud ja neid võib ainult seaduseandlikus korras muuta. Eesti riigi seisukoht on ette toodud 1926. aastal väljaantud mõnede seltside likvideerimise seaduse juures ja on ette nähtud seletuskirjas.

Nii et meil ei ole mingit kahtlust, et käesoleval juhtumisel on meil tegemist vormilise seadusega, ja seda vormilist seadust võib muuta Riigikogu. On õige, et kuskil seaduseandluses ei ole öeldud, et mõnesugune põhikiri peaks seaduseandlikus korras kinnitatud saama. Seda võib Vabariigi Valitsus teha, aga muuta põhikirja, kui see on kord seadusega maksma pandud, seda õigust Vabariigi Valitsusele edasi anda meie ei saa. Tühistagu Riigikogu enne see põhikiri, siis Vabariigi Valitsuse käed on vabad, ja Vabariigi Valitsus võib põhikirja maksma panna, kuidas ta soovib ja tahab. Kui meie asume teisele seisukohale, siis võiks Vabariigi Valitsusele õiguse anda ka seaduseandlikus korras Eesti Panga, Pikalaenu Panga ja maapanga põhikirja muuta. Kuid ma arvan, ütlete kohe, et niisugust õigust anda ei saa. Meie peame tühistama vastavad paragrahvid, ja seetõttu on Vabariigi Valitsusel õigus üht või teist parandust läbi viia. Sama olukord on selle seadusega, millele praegu tähendasin.

Edasi puudutas härra Riigivanem küsimust, kellele kuuluvad võimalikud aktivad, kui need peaksid leiduma mõisnikkude krediitseltside likvideerimise puhul, ja härra Riigivanem asus kindlasti oma seletuses eitavale seisukohale, et need varandused, võimalikud aktivad, ei kuulu riigile, ei ole riigi päralt. See oli tema seletus üleilsel Riigikogu koosolekul. Kui meie aga vaatame seletuskirja, mille härra Päts 1922. aastal esitas seaduseelnõu juurde, kus oli maapanga asutamise küsimus ja mõisnikkude krediitseltside likvideerimise küsimus Riigikogule otsustamiseks ette pandud, siis asus tolleaegne Vabariigi Valitsus teisele seisukohale ja selle valitsuse eesotsas. nagu nüüdki, asus Riigivanem härra Päts. Ja selles seletuskirjas seletab valitsus järemist lhk. 5: „Mis puutub võimaliku aktiivse ülejäägi ülevõtmisesse uuele pangale, siis on see vormiliselt õige, sest see ülejääk on praegu põhjalikult muutunud maapidamise olude tõttu öieti „res nullius“, mis riigi päralt on. Kes tema uuele pangale üle annab.“ Tähendab Vabariigi Valitsus härra Pätsia eesotsas tunnistas avalikult ülejäägid riigi omanduseks sel ajal ja motiveerib

sellega, et see oleks „res nullius“ ja seepärast on pärijaks Eesti riik. Krediitseltsid tulevad likvideerida ja varandused üle anda asutatavale maapangale.

Üleilsel koosolekul põhjendas seda Riigivanem hoopis teisiti ja tuli otsusele, et riigil ei ole siin midagi ütlemist. Kui vaatame nende kahe seltsi põhikirja, nimelt §§ 2 ja 3, siis kõlavad need järgmiselt: „Isik, kellele kuulub rüütlimõis ja kes krediitseltsilt mõisa pantimisel võlga saanud, on ka seltsi liige. Tasub ta oma võla, langeb liikmete hulgast välja. Kui panditud mõis uuele omanikule üle läheb, on see uus omanik seltsi liige kõigi õiguste ja kohustustega.“ Nagu teie teate, Maaseadusega võrandasime kõik mõisad. Riik on nende mõisade omanik. Hiljem 1925. a. tasumaksmise seadusega võttis riik need obligatsiooni võlad, mis mõisadel olid, oma kanda. See seadus, mis ilmus 1925. a., on obligatsiooni võlgade lähema korraldamise seadus. Seepärast Maaseaduse põhjal tuleb otsustada, et juba sel ajal riik need obligatsioonivõlad oma kanda võttis. Teie teate, et meie Notariaalseadused ja teised ütlevad seda, et kui kinnisvarad üle lähevad teisele isikule, siis ingroseeritud võlad lähevad ka ostja kanda. (V a h e l h ü ü e.) Ma ütlen, selle 5. juuni 1925. a. tasuseaduse seletuskirjas on öeldud, et riik on Maaseadusega võtnud võlad oma peale. Maaseadus ei ole ühtki erandit teinud, et riik neid kohustusi oma peale ei võta, ja et need kohustuseküsimused otsustatakse eriseadusega. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei tea, kas minu ajal neid küsimusi on olnud, ma ei mäleta. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, härra Riigivanem, Teil on üks seletus, aga teine on juristide poolt, kes sama seisukohta kaitsevad kui mina, Teie seda seletust ei tahtnud aktsepteerida. see on ühes aktis ja kaustas olemas. Sellega on siis päris selge, kui võrrelda neid seadusi ja krediitseltside põhikirju, et riik on ainuke liige, ainuke omanik, ja ülejäägid, mis olla võivad, mis minu arvates liiga suured ei ole, kuuluvad riigile. Sellel seisukohal, mida ma põhjendasin, ei asu ma ükski, sellel seisukohal on terve rida juriste. Ja Vabariigi Valitsusele on vastav arvamine avaldatud, mis juristide poolt on alla kirjutatud, ja lõpuks on asunud kohus sellele seisukohale. Need küsimused on ka meie kohust arutamise all olnud, ning see küsimus tuli järgmiselt kohtus arutamisele. Liivimaa mõisnikkude krediitseltsi endised liikmed olid sellega hakkama saanud, et olid omal ajal andnud registreerida uue põhikirja. Kohus oligi uue põhikirja registreerinud, ning nüüd tahtsid nad kasutada seda uut põhikirja ning seltsi uuesti tegutsema panna. Sellele astus vastu Vabariigi Valitsus Põllutööministeeriumi

näol ja andis vastava kaebuse rahukogule. Võitjaks jäi muidugi valitsus. Kohus motiveeris oma otsust järgmiselt: „Peale Maaseaduse ilmumist jäi Krediit seltsist järel kinnis- ja vallasvara ja endiste liikmete poolt moodustatud peakoosolek, krediit komitee ja nende poolt volitatud Direktsioon on tegutsenud negotiorum gestorina ja sellena seda varandust valitسنud. Rahukogu leiab, et sarnane seisukord ei või enam edasi kesta silmaspidades Rahaministeeriumi poolt ettevõetud revideerimist, mis käesoleva akti juure lisatud, iseäranis kui silmaspidada, et Seadusega 26. maist 1925. a. mis avaldatud Riigi Teatajas Nr. 95/96 — 1925. a. kõik võlad mis lasuvad rüütlimõisade peal on Riigi kanda võetud, seega ka Riik õieti ainukeseks liikmeks jääb.“ Tähen-dab, kohus on sanktsioneerinud just sama seisukoha. Ja nüüd tuleb härra Riigivanem ja ütleb, et vaadake, see ei ole õige, see ei ole riigi vara. Arvan, et kõige autoriteetsem asutus, kes üldse võiks öelda, kelle vara see on, on ainult kohus. Võib ju juristide seisukoha üle vaielda, võib ka valitsuse seisukoha üle vaielda, aga kohtuotsuse üle enam vaielda ei saa. (V a h e l h ü ü e.) Sellepärast toon seda ette, et härra Riigivanem, Teie seisukoht ei ole mitte õige, et selle üle saab vaielda. Nüüd tõuseb küsimus, kas saab sarnase seadusega, uue põhikirja konstrueerimise teel, riigi varandust käest ära anda. Selle küsimuse sean härra Riigivanemale üles. See küsimus on seda tähtsam, et teiste seaduste järgi riik on oma peale võtnud kõik kohustused mõisade eest, ja see sünnib maksumaksja arvel. See küsimus lahendatakse küll asundusekapitali kaudu, aga see on riigi poolt määratud ja maksumaksja arvel. Kas võime siis, kuigi siin 1 miljon senti riigi varandust, sellega nii ümber käia? See on küsimus, millele tahaksin vastust saada. (V a h e l h ü ü e.) Ei, seda ma ei arva. (V a h e l h ü ü e.) Teie kõnelege siis, kuidas Teie arvate, praegu vastan Teie väidete peale. (V a h e l h ü ü e.) Kui Teie siis kõnelete, siis vastan ka Teile, aga praegu ei maksa vastamisi vaidlema hakata.

Üldkomisjonis tehti ettepanek, et seltsi põhikirja saaks võetud mingi alamäär liikmeid, ja kui need on vastu võetud, siis võiks selts tegutsema hakata, aga see ettepanek lükati tagasi. Nagu tähendati ettepanekus, et vähemalt $\frac{1}{6}$, see on 1000 liiget peaks avaldama soovi, ja siis võiks selts tegutsema hakata. See ettepanek lükati tagasi. Nüüd on üks imelik küsimus. Seltsi liikmeks võib astuda 5—10 isikut, sellega on selts võimeline ning võib tegevust alata. Need kümme liiget võivad kokku tulla ja öelda, likvideerime selle asutise, pantkirju pole kuhugile asetada,

raha ei ole. Härra Riigivanem ütleb, et see on oletus, seda ei tehta. Vastaksin sellele, et härra Riigivanem läinud koosolekul ainult oletustega opereeris.

(Sekretäri kohale asub sekretäri esimene abi A. Tõllassepp.)

Edasi tuuakse selle seaduse seletuskirjas järgmist ette: „Praegu on päevakorral rahvusvahelisel alusel maakrediitpanga asutamine. Nüüd peaks meie maaharijatel pank tekkima, mille kaudu nad võiksid rahvusvahelisele rahaturule ilmuda, et ka meie maaharijad võiksid saada odavamaprotsendilist ja pikemaaja jooksul tasutavat laenu, millega võiks kõigepealt ära tasuda rasked lühiajalised laenud pankadele, milline nähtus praegu kõige kiiremat lahendamist nõuab. Ei ole sellepärast mitte enam kasulik viivitada endise mõisnikkude maakrediitseltsi uuel alusel elustamisega.“ Pearõhku paneb seletuskiri selle seaduse esitamise juures tulevasele rahvusvahelisele agraarpanga asutamisele. See agraarpank on alus, mille pärast pank tarvis ellu kutsuda, et siis ruttu põllumehed võiksid lühiajalised laenud viia pikaajalisteks üle. See on must valgel nii. (V a h e l h ü ü e.)

Nüüd tuleb Riigivanem ja seletab järgmist: „Öeldakse, et vaadake, kui asutatakse uus pank, kuidas saab ta omad kulud ots-otsaga kokku. Kuhu ta mahutab oma pantkirjad, kui tal see õigus antakse. Seal asutatakse rahvusvaheline agraarpank, see annab laenu ainult riigile ja teised ei saa sealt üldse laenusid. Kuidas rahvusvaheline agraarpank tegutsema hakkab, seda ei tea keegi, sest teda ei ole veel olemas.“ Nüüd Riigikogu koosolekul Riigivanem ütleb, et agraarpankast midagi loota ei ole. selle peale rõhku panna ei ole tarvis. Vaadake, seda on „Kaja“ arvanud. Et „Kaja“ õieti Riigivanema kõnet on tsiteerinud, selle juures ei pruugi kahelda, „Kaja“ on ju Riigivanema leht. (V a h e l h ü ü e.)

Ja edasi ütleb Riigivanem, et vaadake, Shveitsis ja Hollandis on erapangad, kes pikaajalisi laene annavad, ja need on need pangad, kus saab pantkirju realiseerida ja kust võib raha saada. Kui aga opositsiooni rühm näitab, et seaduseelnõu seletuskiri on vastolus tõsioludega ja et agraarpankast ei ole võimalik raha saada, ja kui sealt antakse laenu riiklikkudele pankadele ja riiklikul garantiil, siis Riigivanem ütleb, et ega rahvusvaheline agraarpank polegi see asutus, mille peale lootust võib panna. Tähtis on see, et on veel Hollandis ja Shveitsis eraagraarpangad ja sealt võib saada. Kui meil võimalik oleks seletada, et ka sealt ei ole võimalik raha saada, ei tea, missuguse sele-

tusega siis Riigivanem tuleks. Ma pean kordama jällegi seda Riigivanema ütelist, mida ta eelmisel koosolekul tarvitas, et meil seletatakse ja keerutatakse ikka nõnda, kuidas antud korral see kasulikum on.

Nüüd võttis Riigivanem veel ühest küsimusest kinni, et on ühel eelmisel koosolekul toonitatud seda, et sellel pangal ei ole põhikapitali. Sellest sõnast, põhikapitalist, võttis ta kinni. Kas ta on põhikapital või reservkapital, nagu Riigivanem teda nimetada tahab, see on ükskõik, seepärast et tähtis on ainult, et sellel pangal raha oleks, et ta seda anda võiks ja oma pantkirju realiseerida saaks.

Ma tuletaksin Riigivanemale meelde seda seletuskirja, mis 1922. a. härra Päts ise esitas Riigikogule. See seletuskiri kannab härra Pätsi allkirja, ja arvan, et vististi selleaegne Riigivanem oma allkirja mitte muidu ei andnud, kui tema enne seadust läbi ei oleks lugenud. Nii olla ei või, et kirjutatakse alla ja ei teata, mis seal seaduses öeldud on. Selles seletuskirjas öeldakse järgmist: „Eriti põhjendamist nõuab valitsuse osavõtmine pangast kapitaliga 100.000.000 marga suuruses (§ 14). Pank, millel muud põhikapitali ei ole kui väliaantavatest laenudest kinnipeetavad summad ja võimalikud järelejäägid kahe endise panga likvideerimisest (§ 18), oleks rahanduslisest küljest äärmiselt nõrk ja suudaks vaevalt usaldust äratada isikute juures, kes oma kapitalisi tahaksid panga pantkirjadesse mahutada.“ 1922. aastal rääkis härra Riigivanem Päts sama keelt, mida seniajani on Riigikogus kõneldud. Nüüd muidugi need kõnelused, mida on korratud, mida härra Päts 1922. aastal ka kõneldud, ei maksa midagi, neil ei ole alust.

Veel tahaksin tähelepanu juhtida järgmise vastolu peale. Selle seaduse seletuskirjas öeldakse järgmist: „Ka maalaenu saamises ei tuleks sugugi püüda selle poole, et maalaen peaks jääma riigi monopoliks, vaid omajagu õigust on ikkagi veel Preisi rahaministril, kes tõendasid, et riik peab ettevaatlik olema oma raha paigutamises niisugustesse pantkirjadesse, mille väärtus võib turul suurel määral kõhkuda, sest riigi sissetulekul on järjest terve rida hädatarvilikke ülesandeid rahuldada ja sellepärast ongi Preisimaal valitsus enam rõhku pannud seltskondlike kui riiklike maakrediidi-asutiste toetamisele.“

See tähendab, et valitsus tunnistab seda, et need pantkirjad on kõikuvad, et riigi raha ei tohi neisse panna, ja teisest küljest seaduseelnõu punkt 7 annab õiguse riigile, võtta lepingute kindlustamiseks, tollimaksudeks j.n.e. neid pantkirju vastu. Ühest küljest seletatakse, et need pantkir-

jad on kõikuvad ja teisest küljest seaduseelnõu punkt 7 nõutakse seda õigust selt-sile.

Minu ülesanne on, — lühidalt vastates neile seletustele, mis härra Riigivanem ette tõi, ja näidates neile vastoludele, mis seaduses eneses ja seletuskirjas on, ning neile vastoludele, mis seaduse seletuskirjas ja Riigivanema kõnes, — rõhutada seda seisukohta, et need seletused ja need vastolud näitavad väga ilmekalt, et siin ei ole mängus ja kaalul finantspoliitilised küsimused ja põhjendused, vaid siin on puht parteipoliitilised küsimused mängus. Eriti paistab see silma, et selle seaduse kaitsjana astus välja härra Riigivanem. Hari-likult on meil viisiks, et kõikide majanduslike küsimuste selgitamiseks ja seaduseelnõude kaitsmiseks astub välja Majanduseminister. Härra Majanduseminister juhib majandusepoliitikat. Majanduseministri seisukohad puuduvad, Majanduseminister üldse ei esine seaduse kaitsjana. Nähtavasti on see küsimus majanduslikult, finantspoliitiliselt kaalumata, see oli otsekohe võetud kahe suure erakonna kokkuleppe programmi sel ajal, kui seda üldse ei kaalutud. Sellepärast on loomulik, et seda poliitilist programmi teostades pidi selle kaitses välja astuma härra Riigivanem. Härra Majanduseminister aga, kes meie majanduseelu peaks juhtima, ei ole oma põhjendusi ette kandnud. Sellepärast arvan mina, et sarnaste asjaolude juures ei ole kuidagi võimalik seda seadust vastu võtta. Ainus õige tee on, kui need kaks seltsi likvideeritaks, ja selleks esitatakse meile likvideerimise seadus, ja siis oleks küsimus õieti lahendatud.

Nüüd ütleksin veel paar sõna aruandjale härra Leps'ile vastuseks. Tema küll puudub, aga siin on teine aruandja. Härra Leps püüdis tõendada, et see hindamise bilanss, mille hooldajad üldkomisjonis ette kandsid, on täpselt õige, et mingeid väärtusi seal ei ole, ja et need andmed, mis ma ette kandsin, ei vasta tööoludele. Mina juba siis tähendasin, et kinnisvara on hinnatud liiga kõrgelt, 55 miljoni eest, ja et see niipalju ei maksa, et asjatundjad arvavad, et see võib maksta maksimum 30 miljonit, ja et sinna peale on tehtud 27.700.000 eest obligatsioonid Pikalaenu Panga kasuks, seega kuulub vara Pikalaenu Pangale. Ja ainult seetõttu, et see kinnisvara on nii kõrgelt hinnatud — 55 miljonit senti — on mingi ülejääk. 1. juuni peale 1931. a. on kokku seatud bilanss, ja aktiiva osa käib järgmiselt: „Aktiiva. Kassa, pangad, väärtpaberid — 94.000, laenu — 237.000, võlgnevad tasud — 11.000, kinnisvara 554.000, vallasvara — 20.000, muud tagasimaksetavad aktiivid — 13.000, kokku Kr. 929.000. Passiiva.

Liikvel olevad pantkirjad — 260.000, ettenäitamata loositud pantkirjad ja kupongid — 40.000, deponendid — 9.000, hoonete amortisatsioon — 15.000, laen Pika-laenu Pangalt — 277.000, muud kreditorid — 3.000, kokku Kr. 604.000.“ Seega on aktiva ülejääk 325.000 kr. See on sel- lel juhusel, kui maja väärtus on 55.400.000 senti. 25.000.000 senti on üle hinnatud, ja seda ütlevad ka asjatundjad. Kui teie 25 miljonit 32 miljonist maha võtate, siis jääb arvatav aktiva 7.000.000 senti. Aga mul on ka teine äriseis kassa kohta 31. maiks 1931, tähendab ühe ja sellesama aja peale, üks viimase maiäeva peale ja teine 1. juunipäeva peale. Ma ei ole saanud täpselt analüeerida äriseisu 31. mai peale, aga mulle siiski torkab silma, et mõnesugused summad on hindamise bilansist välja jäetud. Mendelson'i ja Co arve on õiendamata, mis ligi 3 miljonit senti välja teeb. See summa, see kohustus, mis nende pantkirjade eest Mendelson'ile tasuda tuleb, mis 31. mai bilansist sisse võetud on, või hindamise bilanssi kandmata, kui 3 miljonit maha võtame, siis jääb järele 4 miljonit. Ma ei ole saanud teisi aktiivaid ja passiviid revideerida, võib-olla et ka siin viberused on. Ja sel- lepärast näete, et aruandja Leps eksib, kui ta ütleb, et ta andmed on õiged, ja minu seletused ei vasta tõe- le. Mul on täpsed andmed käepärast, ja katsugu aru- andja lükata ümber, et need õiged ei ole, need on rahaministeeriumist saadud and- med.

See on lühidalt vastuseks aruandjale summade kohta, millest ma siin kõnelesin.

Vaheaeg kl. 12.56 min. — kl. 13.22 min.

Koosolekut juhatab esimene abiesi- mees **M. Martna**.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

A. Kornell (korra kohta): Lugu- peetud Riigikogu liikmed! Ma ei pea mitte õigeks seda, et niivõrt tähtsa küsimuse arutamine, nagu praegu päevakorras, sün- nib pooleldi tühja Riigikogu saali ees. Nähtavasti on selle küsimuse arutamine koalitsiooni rühmadele niivõrt valus kuulda, et nad ei saa saalis viibida. See- pärast teen ettepaneku,

täna Riigikogu koosolek lõpetada, et selle küsimuse arutamine järgmisel kor- ral võiks sündida normaalse Riigikogu koosseisu juures.

M. Juhkam: Härrad Riigikogu liik- med! Koalitsiooni rühmad on korduvalt seletanud, et nad arutuseleolevate seadus- eelnõude vastuvõtmise väga tähtsaks pea-

vad, ja et see peab sündima kevadel. Nende seaduseelnõude hulka kuulub ka arutuseleolev eelnõu, põllutöökoja eelnõu j.n.e. Meie ei näe aga, et nende seaduste arutamisele tegelikult mingit tähtsust an- takse. Mõni minut tagasi istus härra Riigivanem absoluutselt üksi oma pingil. (V a h e l h ü ü e.) Seda nägin mina, ja nägid ka teised. Hiljem tulite Teie, härra Tupits, tema kõrvale. See kord, kus Riigi- kogu tahetakse nende seaduseelnõude aru- tamise juures teha ainult hääletamismasi- naks, kus tõeline arutamine on täiesti võimata, kus ei taheta isegi koosolekust osa võtta, — see kord on meile vastu- võtmatu. Neid seaduseelnõusid tuleb aru- tada korralikult.

Juhataja: Ma palun rkl. Juhkamit korra kohta kõneleda.

M. Juhkam: Ma toetan rkl. Kornell'i ettepanekut.

J. Soots: Vaidlen härra Kornell'i ettepaneku vastu, mida härra Juhkam toe- tas, järgmistel motiividel.

Meie kodukord on andnud vabadused Riigikogu liikmetele. Muu seas on vaba- dus rääkida kõnesoleva küsimuse piirides nõnda, kuidas keegi tahab. Teisestküljest annab kodukord vabaduse kuulata kõne- sid või mitte kuulata. Kui siin igasuguseid töötakistuse kõnesid peetakse, siis ei ole ometi kodukorras sundust neid kuulata. (V a h e l h ü ü e.) Minu kõne ei ole töö- takistus. Kui mina räägiksin töötakistu- seks, siis räägiksin pikemalt, nüüd aga piirdun 3 minutiga. Meie harilik kord on kella kaheni töötada. Harva tuleme kokku, kaks korda nädalas, ja nüüd juba lähme laiali. Nõnda ei saa edasi. (V a h e l h ü ü e.) Meie võtame osa, oleme siin, aga kui teie töötakistuseks rääkima hakkate, siis lähme välja ja ootame. Hääletamisest peame aga osa võtma, kuid kodukorra järgi ei ole meie sunnitud teie jutte kuu- lama.

A. Kornell'i ettepanek lüka- takse tagasi 29 häälega 12 hääle pooltolemisel.

8. Koosoleku lõpetamine kvoorumi puudumisel.

A. Kornell (korra kohta): Kuna see ettepanek tagasi lükati, teen ettepaneku, kvoorum kindlaks teha. Siin räägiti, et Riigikogu liikmed ja Vabariigi Valitsus ei ole sunnitud osa võtma Riigikogu tööst. (V a h e l h ü ü e.) Teen selle ettepaneku, et sun- dida põllumeeste rühma pealt kuulama neid arutusi, mis praegu Riigikogus käimas selle nende ja Vabariigi Valitsuse poolt koostatud eriskummalise seaduse üle. Tei-

seks on tarvis, et Vabariigi Valitsuse esindaja oleks kohal ja võiks anda seletusi küsimuste kohta, milliste üle praegu vaidlused käimas.

Juhataja: Tähendan, et see ei olnud korra kohta kõnelemine, vaid kvoo-

rumi kindlakstegemise kohta. (Vahelhüüded.) Palun rahu! Palun kindlaks teha, kas on kvoorum koos. (Helistatakse kõrvalruumidesse.) Lügmine on järeltuse andnud, et on koos 48 Riigikogu liiget, seega pole kvoorum koos. Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 13.31 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretärid (allkirjad).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).